

પ્રશ્ન 1

14 ગુણ

(અ) પ્રદેશની વ્યાખ્યા આપો અને સમરૂપ, કાર્યાત્મક તથા ધારણાત્મક પ્રદેશોમાં ફરક બતાવો. પ્રાદેશિક આયોજનને બહુવિધવક વિષય તરીકે સમજાવો, તેના હેતુ-લક્ષ્ય અને ઉદ્દેશ્યો લખો. પ્રાદેશિક આયોજન પ્રક્રિયાને વિસ્તાર થી જણાવો અથવા

(બ) પદ્ધતિઓ અને સિદ્ધાંતો: પ્રદેશ સીમાકન પદ્ધતિઓ સમજાવો. પ્રાદેશિકતાના સિદ્ધાંતો અને અભિગમો ઉદાહરણો સાથે સમજાવો.

પ્રશ્ન 2

14 ગુણ

(અ) એલબર્ટ હર્શમેનનું અનબેલેન્સ ગ્રોથ અને લિન્કેજ તત્ત્વ સમજાવો. ગુણર માયર્ડાલનું સર્ક્યુલર એન્ડ ક્યુમ્યુલેટિવ કોએશન મોડેલ સમજાવી પ્રાદેશિક અસમાનતા ઘટાડવા માટે નીતિ-અર્થ બતાવો. અથવા

(બ) જોન ફાઈડમેનનું કોસ્-પેરીફરી મોડેલ અને ફાંસવા પેરોનો ગ્રોથ પોલ મોડેલ સમજાવો.

પ્રશ્ન 3

14 ગુણ

(અ) પ્રાદેશિક અસમાનતાની વ્યાખ્યા આપો. માપદંડ તથા સ્કેલ બાબતો ચર્ચાવો. અસમાનતા માપવા માટેના સૂચકો અને સૂચકાંકો ની સમજૂતી અને ડેટાની જરૂરિયાત લખો. અથવા

(બ) વૃદ્ધિ અને વિકાસમાં ભેદ દર્શાવો. પ્રાદેશિક વિકાસમાં અસમાનતા અને અસંતુલન, વિકાસના સૂચકો, સ્થાયી વિકાસ અને માનવ વિકાસ સમજાવો.

પ્રશ્ન 4

14 ગુણ

(અ) ભારતમાં આયોજન માળખાં: આયોજન પ્રદેશોની વ્યાખ્યા આપો. પાંચ વર્ષીય યોજના ના સંદર્ભમાં પ્રાદેશિક વિકાસ અને વ્યૂહાત્મક આયોજન સમજાવો. અથવા

(બ) આદિવાસી, કૃષિ, ઔદ્યોગિક અને શહેરી (મહાનગર) વિસ્તારો માટે આયોજન લખો.

નીચે આપેલા બાર (12)માંથી કોઈ સાત (7) ઉત્તર આપો. દરેકનો એક-બે લીટીમાં જવાબ આપવો. (7 × 2 = 14)

1. પ્રાદેશિક આયોજનની એક લીટીમાં વ્યાખ્યા આપો.
2. પ્રાદેશિક આયોજનના કોઈ બે ઉદ્દેશ્યો લખો.
3. પ્રદેશોના ત્રણ પ્રકારનાં નામ લખો.
4. પ્રાદેશિકકરણમાં નોડાલિટીનો અર્થ શું?
5. Z-સ્કોર્સનો આધારભૂત વિચાર શું છે?
6. સોફ્ટ ઈન્ડેક્સ શું માપે છે?
7. ગોરાડ ઈન્ડેક્સ શું અકિ છે?
8. સરળ રેન્કિંગની બે મર્યાદાઓ લખો.
9. વૃદ્ધિ અને વિકાસમાં એક મુખ્ય ફરક લખો.
10. માનવ વિકાસના કોઈ બે સૂચકો લખો.
11. મલ્ટી-લેવલ પ્લાનિંગના ત્રણ સ્તરો લખો.
12. પંચાયતી રાજની એક મુખ્ય ભૂમિકા લખો.

Gajra University E 1286 r 3
M.A. / M.Sc. Third Semester Examination October 2025
GEO504: REGIONAL PLANNING AND DEVELOPMENT

Time : 2.30 Hours

Total Marks : 70

QUESTION 1 —

14 MARKS

(A) Define a *region* and distinguish formal, functional, and perceptual regions. Explain regional planning as a multidisciplinary subject, its goals and aims, and the key objectives. Outline the *process of regional planning* with a neat flow.

OR

(B) Explain *methods for delineation of regions*. Discuss *principles of regionalization* and *approaches to regional planning*, with suitable examples.

QUESTION 2

14 MARKS

(A) Explain Albert Hirschman's theory of unbalanced growth and linkages, and Gunnar Myrdal's model of *circular and cumulative causation*. Compare their policy implications for reducing regional disparities.

OR

(B) Explain John Friedmann's *core-periphery* model and François Perroux's *growth pole* model.

QUESTION 3

14 MARKS

(A) Define *regional disparity*. Discuss *criteria* and *scale* issues. Explain indicators and indices used to measure disparity with interpretation and data needs.

OR

(B) Distinguish *growth* and *development*. Explain *inequality and imbalances* in regional development, *indicators of development*, *sustainable development*, and *human development*.

QUESTION 4

14 MARKS

(A) Define *planning regions*. Discuss regional development and planning strategies with reference to *Five Year Plans*.

OR

(B) Write notes on planning for *tribal, agricultural, industrial, and urban (metropolitan)* regions.

P.T.O

E/286.4

QUESTION 5

14 MARKS

Attempt any seven (7) out of the following twelve (12). One or two line answers only. ($7 \times 2 = 14$)

1. Define *regional planning* in one sentence.
2. List any two *objectives* of regional planning.
3. Name the *three types of regions* with one-word labels.
4. What is meant by *nodality* in regionalization?
5. State the formula idea behind a *Z-score*.
6. What does *Sopher's index* measure?
7. What does the *Gorard index* assess?
8. Write any two *limitations of simple ranking* for disparity measurement.
9. State one key difference between *growth* and *development*.
10. Name any two *indicators of human development*.
11. What is *multi-level planning* (write the three levels)?
12. Mention one key role of *Panchayati Raj* in local planning.